

Tomasz Jałowiec¹
Akademia Obrony Narodowej

Rola i zadania gospodarki narodowej w zakresie świadczenia dostaw towarów i usług dla wojska

Proces zapewnienia siłom zbrojnym niezbędnych środków i zasobów logistycznych od lat nierozdzielnie związany był z wykorzystywaniem potencjału gospodarki. Odpowiednie zabezpieczenie logistyczne żołnierzy warunkowało sukces w walce, a jedną z dróg właściwej jego realizacji było zaspokajanie potrzeb przy wykorzystaniu miejscowych zasobów gospodarczych. Zaspokajanie materialnych potrzeb wojska przez gospodarkę narodową, a głównie możliwości do zaopatrzenia sił zbrojnych w nowoczesne uzbrojenie i sprzęt stanowiło w historii i gwarantuje obecnie podstawowy czynnik siły obronnej państwa.

Celem artykułu jest wskazanie współczesnej roli, jaką potencjał gospodarki narodowej odgrywa w procesie dostaw towarów i usług dla sił zbrojnych.

We współczesnych warunkach szczególną rolę w zapewnieniu skuteczności działań sił zbrojnych odgrywa współpraca cywilno – wojskowa w zakresie dostaw towarów i usług dla armii. Relacje te obejmują współdziałanie gospodarczych ogniw cywilnych i wojskowych, zarówno w czasie pokoju, kryzysu (zagrożenia bezpieczeństwa), jak i wojny. Siły zbrojne przygotowują się do realizacji zadań zabezpieczenia logistycznego we współpracy zarówno z krajowymi podmiotami gospodarczymi w czasie wykonywania zadań na terytorium własnym, jak i z zewnętrznymi kooperantami podczas wykonywania zadań poza granicami Polski. Warto podkreślić, że podstawą rachunku ekonomicznego w siłach zbrojnych jest analiza porównawcza efektów militarnych i kosztów, a drogą do uzyskania efektywności nakładów na utrzymanie wojska jest właściwa współpraca armii z podmiotami gospodarki w zakresie dostaw towarów i usług na potrzeby obronne.

Uwzględniając przygotowania działań gospodarki narodowej do realizacji zadań w warunkach kryzysu i wojny oraz biorąc pod uwagę, że w pokojowej gospodarce narodowej część wytworzonych dóbr materialnych powszechnego użytku oraz produkcji wyposażenia wojskowego przeznaczają się na cele militarne, można zauważyć, że głównym układem powiązań pomiędzy gospodarką narodową a wojskiem jest zaspokajanie potrzeb materiałowych sił zbrojnych. Zasilanie sił zbrojnych przez gospodarkę narodową obejmuje środki materialne i usługi. Struktura rodzajowa tych dóbr i świadczeń jest roz-

legła, a ich wielkość zróżnicowana, zależna głównie od skali potrzeb obronnych, środków finansowych wydzielonych na ich zaspokojenie z dochodu narodowego (budżetu państwa) oraz potencjału wytwórczego².

W obecnych czasach gospodarki rynkowej zakres kontraktów wojskowo – cywilnych w zakresie logistycznego zabezpieczenia wojsk nieustannie wzrasta, a skala wykorzystywania potencjału zasobów podmiotów gospodarczych wciąż rośnie, wpływając na działalność wojskowych organów logistycznych.

Jak zauważa Z. Bako: „zapotrzebowanie sił zbrojnych na różnego rodzaju środki materiałowe, z których wartościowo podstawową część stanowi broń, jest tak zróżnicowane, że praktycznie rzecz biorąc w dostawy bezpośrednio i pośrednio zaangażowane są prawie wszystkie gałęzie przemysłu. W wielu wypadkach produkcja na cele wojskowe nie wyodrębniła się nawet z całości produkcji i często niełatwo jest ustalić, jaka jej część ma charakter cywilny, a jaka wojskowy³. Wynika z tego jednoznacznie, jak duże współzależności i relacje zachodzą pomiędzy gospodarką narodową a siłami zbrojnymi.

W celu określenia roli i zadań gospodarki narodowej w zakresie świadczenia dostaw towarów i usług dla wojska, niezbędne jest przybliżenie struktury gospodarki narodowej oraz płaszczyzn wykorzystywania jej przez wojsko. Gospodarka narodowa jest zasadniczym źródłem zaopatrującym państwo i społeczeństwo w produkty i usługi. Ze względu na występujące powiązania i współzależności, jej potencjał determinuje możliwości tworzenia siły obronnej państwa i stwarza warunki zaspokojenia przyszłych potrzeb obronnych⁴. Gospodarka narodowa obejmuje zbiór wszystkich podmiotów gospodarczych oraz organizacji i instytucji współpracujących ze sobą w zakresie gospodarki, a także wszystkie zależności i sprzężenia zwrotne zachodzące między nimi. Całość procesu gospodarczego w gospodarce narodowej dzieli się na dwie sfery: działalność w sferze produkcji materialnej; działalność w sferze poza produkcją materialną.

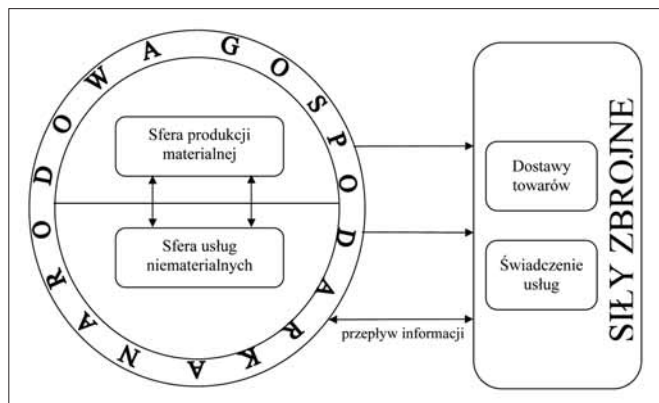
Sfery gospodarki narodowej oraz ich zadania na rzecz sił zbrojnych przedstawia rysunek 1.

¹ Pptk dr inż. T. Jałowiec pracuje w Zakładzie Kierowania Procesami Logistycznymi na Wydziale Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej. Artykuł recenzowany (przyp. red.).

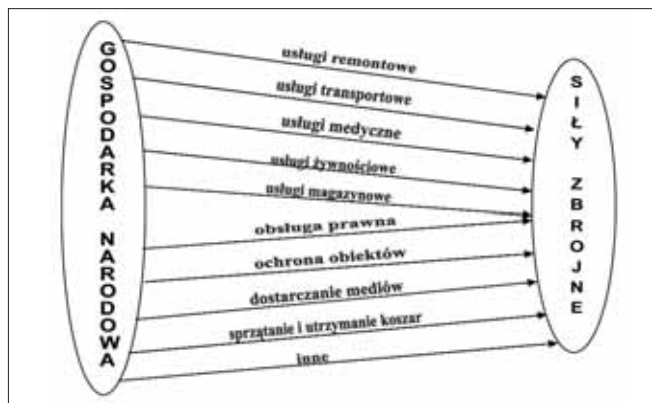
² M. Daniluk, *Wojsko w gospodarce rynkowej*, Bellona, Warszawa 1994, s. 127 – 128.

³ Z. Bako, *NATO – rynek uzbrojenia*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1980, s. 58.

⁴ *Gospodarka obronna Polski w końcu lat dziewięćdziesiątych. Szanse i zagrożenia*, pod red. nauk. J. Płaczką, AON, Warszawa 2001, s. 12.

Rys. 1. Sfery gospodarki narodowej świadczące dostawy towarów i usług dla sił zbrojnych – ujęcie ideowe. Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Podstawowe towary i usługi dostarczane siłom zbrojnym z gospodarki narodowej. Źródło: opracowanie własne.

Działalność w sferze produkcji materialnej polega na wydatkowaniu pracy i środków produkcji w celu bezpośredniego pozyskiwania dóbr przyrody (przemysł wydobywczy, leśnictwo, rolnictwo), do ich przetwarzania (przemysł przetwórczy, budownictwo), a ponadto do przewożenia i rozprowadzenia tych dóbr (transport towarów, handel), a także do przewożenia osób (transport osobowy) i przekazywania informacji (łączność). W ramach tej sfery wyróżnia się następujące działy gospodarki narodowej: przemysł; budownictwo; rolnictwo; leśnictwo; transport; łączność; handel; pozostałe gałęzie produkcji materialnej. Wymienione działy gospodarki narodowej dzielą się na gałęzie (grupa przedsiębiorstw lub innych jednostek zbliżonych do siebie charakterem procesu produkcyjnego, przeznaczeniem produkcji itp.), a w ich ramach na branże (dział handlu lub produkcji obejmujący towary lub usługi jednego rodzaju). Działalność w sferze poza produkcją materialną polega na świadczeniu usług niematerialnych na rzecz poszczególnych osób (oświata, ochrona zdrowia, kultura itp.) lub społeczeństwa jako całości (administracja państwowa, obrona narodowa, finanse itp.).

Powiązania gospodarki wojskowej z gospodarką rynkową w Polsce są wielorakie i wielopłaszczyznowe, zależne od wielu czynników, z których najważniejszym jest budżet resortu Obrony Narodowej. Przez rynek siły zbrojne są zasilane w uzbrojenie, sprzęt, materiały, części, podzespoły i zespoły, produkty żywnościowe, mundurowe, leki itp.⁵. Podstawowe towary i usługi dostarczane siłom zbrojnym przez gospodarkę narodową przedstawia rysunek 2.

Oddziaływanie systemu gospodarki narodowej na system zaopatrywania wojsk dokonuje się przez różne formy zasilenia materiałowych, które mają charakter powszechny i podstawowy w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Produkty dostarczane siłom zbrojnym z gospodarki narodowej można najogólniej podzielić na dwie grupy: 1) uzbrojenie i sprzęt wojskowo – techniczny; 2) materiały i sprzęt powszechnego użytku.

Dział pierwszy, poza sprzętem stricte wojskowym (broń, samoloty, itp.), obejmuje ponadto między innymi samochody, ciągniki, radiostacje, czyli sprzęt mający zastosowanie w cywilnej działalności gospodarki. Cechą tej grupy jest fakt, że w działalności kreującej popyt, postęp techniczny oraz produkcję, istotną rolę poza czynnikiem ekonomicznym odgry-

wa interes bezpieczeństwa narodowego. Grupa druga zawiera między innymi takie towary, jak: umundurowanie, żywność, środki medyczne, materiały pędne i smary, czyli przedmioty, które mają pełne zastosowanie w gospodarce narodowej.

Natomiast z punktu widzenia częstotliwości dokonywania zakupów można wyodrębnić trzy zasadnicze grupy: 1) towary częstego zakupu, na przykład artykuły żywnościowe lub materiały pędne; 2) towary okresowego zakupu, na przykład przedmioty zaopatrzenia mundurowego lub techniczne środki materiałowe; 3) towary nabywane sporadycznie, na przykład produkty i usługi nabywane według indywidualnego zamówienia.

Rozpatrując natomiast zadania gospodarki z punktu widzenia bezpieczeństwa narodowego, należy zauważyć, że do podstawowych funkcji gospodarki zalicza się: 1) zapewnienie optymalnych warunków do utrzymania i szkolenia sił zbrojnych w czasie pokoju; 2) przygotowanie bazy do wykonywania przez armię zadań w okresie zagrożenia bezpieczeństwa w czasie wojny; 3) stworzenie warunków przetrwania ludności w sytuacjach ekstremalnych⁶.

Oddziaływanie systemu gospodarki narodowej na system zaopatrywania wojsk dokonuje się przez różne formy zasilenia materiałowych, które mają charakter powszechny i podstawowy w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Zakres i charakter powiązań sił zbrojnych, a w szczególności logistyki wojskowej, z gospodarką obronną, czyli gospodarką narodową, rozpatrywaną od strony związków współzależności z systemem obronnym państwa, powinien wynikać z uzasadnionych potrzeb bojowych sił zbrojnych oraz możliwości gospodarczych i organizacyjnych państwa. W tym zakresie system logistyczny powinien:

- w okresie pokoju – zaspokoić potrzeby materiałowe związane z utrzymaniem gotowości bojowej, szkoleniem oraz bieżącą działalnością sztabów i jednostek wojskowych,
- w okresie kryzysów i napięć – posiadać możliwości płynnego zwiększenia zakresu zabezpieczenia materiałowo – technicznego oraz przygotowania się do działania w warunkach połowych po mobilizacyjnym rozwinięciu,
- w okresie działań wojennych – zabezpieczyć materiałowe i techniczne potrzeby na rzecz utrzymania wysokiego stop-

⁵ K. Pajewski, Logistyczny system zaopatrywania, Bellona, Warszawa 1995, s. 21.

⁶ Tamże, s. 37.

⁷ Gospodarka obronna Polski. Stan obecny i perspektywy, M. Sułek [red. nauk.], AON, Warszawa 1995, s. 162.

nia gotowości do użycia systemów uzbrojenia, które mają decydujący wpływ na osiągnięcie powodzenia w walce⁷.

Zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi, obowiązek umacniania obronności państwa nałożony jest na wszystkie ogniwa władzy i administracji państwowej, organa samorządowe oraz podmioty gospodarcze, niezależnie od formy własności. Zadania te realizowane są w ramach zorganizowanego i systematycznie doskonalonego systemu gospodarczo – obronnego państwa, w ramach którego można wyróżnić między innymi podsystem zabezpieczający potrzeby formułowane przez sferę militarną. Zasadnicze zadania gospodarki na rzecz obronności w poszczególnych okresach przedstawia tabela 1.

Zaopatrzenie wojska w materiały w czasie pokoju odbywa się przez dostawy towarów z krajowych zakładów produkcyjnych, z importu oraz w formie bezpośrednich zakupów środków materiałowych (materiały powszechnego użytku), dokonywanych przez oddziały gospodarcze w różnych jednostkach organizacyjnych gospodarki narodowej. Na odmiennych zasadach odbywa się zabezpieczenie materiałowych potrzeb sił zbrojnych w okresie zagrożenia i wojny (potrzeby wojenne). Potrzeby te, określające asortyment oraz ilości wyrobów i usług, niezbędnych w czasie mobilizacyjnego rozwinięcia, w początkowym okresie wojny oraz w dalszych jej etapach obejmują: 1) uzbrojenie i sprzęt wojskowy; 2) środki bojowe pola walki; 3) środki kwatermistrzowskie; 4) inwestycje; 5) rezerwy państwowe⁸.

Adresatami tych potrzeb są właściwe podmioty gospodarcze o różnych formach własności, to jest przedsiębiorstwa państwowe, spółki Skarbu Państwa oraz podmioty prywatne. Dokumentem określającym zadania podmiotów w zakresie zabezpieczenia materiałowego sił zbrojnych jest Centralny Program Mobilizacji Gospodarki (CPMG). Zadania zawarte w CPMG mają charakter obligatoryjny, a ich nakładanie na podmioty gospodarcze odbywa się w oparciu o odpowiednie regulacje ustawowe⁹.

Uwzględniając wzajemne przenikanie się obronności i gospodarki narodowej, należy zaznaczyć ponadto, że do szczegółowych zadań pokojowej gospodarki można zaliczyć przede wszystkim: 1) przygotowanie i ciągłe aktualizowanie planu mobilizacji gospodarczej na wypadek zagrożenia czy też wojny; 2) przygotowywanie rezerw materiałowych dla potrzeb mobilizacyjnego rozwinięcia gospodarki obronnej; 3) utrzymanie, wyposażenie sił zbrojnych oraz budowanie obiektów wojskowych; 4) dostosowanie infrastruktury społeczno – ekonomicznej do wymogów obronności; 5) gromadzenie państwowych rezerw gospodarczych na zaopatrzenie sił zbrojnych, ludności i gospodarki; 6) pozyskiwanie dóbr i usług obronnych (których sami nie posiadamy) z importu; 7) przygotowywanie bazy produkcyjno-remontowej w przemyśle do realizacji zadań w warunkach zagrożenia czy też wojny¹⁰.

Zadania związane z dostawą towarów i usług dla sił zbrojnych, warunkujące skuteczne ich działanie w każdym czasie, realizowane są przez ogniwa gospodarki narodowej nazywane gospodarczymi ogniwami układu pozamilitarnego. W skład gospodarczych ogniw obronnych wchodzi:

- przedsiębiorcy – instytucje osobowe i prawne realizujące na zasadach komercyjnych produkcję i usługi bezpośrednio na rzecz sił zbrojnych

Tab. 1. Zadania gospodarki na rzecz obronności w poszczególnych okresach.

Lp.	Rodzaj zadania	Czas „P”	Okres zagrożenia	Czas „W”
1.	Zaspokajanie bieżących potrzeb sił zbrojnych	X	X	
2.	Zaspokajanie mobilizacyjnych i wojennych potrzeb sił zbrojnych		X	X
3.	Przygotowanie obronne wybranych elementów infrastruktury państwa	X	X	
4.	Obronne wykorzystanie infrastruktury państwa		X	X
5.	Gromadzenie rezerw państwowych	X	X	
6.	Wykorzystanie rezerw państwowych dla potrzeb obronnych państwa		X	X
7.	Organizowanie systemów obrony cywilnej oraz militaryzacji	X	X	
8.	Wykorzystywanie systemów obrony cywilnej oraz militaryzacji		X	X
9.	Reglamentacja towarów i wyrobów		X	X

Źródło: *Ekonomika obrony*, W. Stankiewicz [red.], AON, Warszawa 1994, s. 51.

- rezerwy państwowe – wyspecjalizowane agencje, którym powierzono zasadniczą rolę w tworzeniu rezerw państwowych i gospodarowaniu nimi (przechowywanie, gospodarowanie, odtwarzanie, zwalnianie), a także ich dystrybucja dla sił zbrojnych lub innych odbiorców realizujących zadania logistyczne na rzecz tych sił, w sytuacji podwyższania gotowości obronnej państwa
- logistyka obronna – przedsiębiorcy szczególnie ważni dla bezpieczeństwa i obronności państwa, którym powierzono określone zadania z zakresu logistyki jako zadania obronne
- infrastruktura obronna – część infrastruktury państwa (kolejowa, drogowa, teleinformatyczna, inna), która w trakcie jej tworzenia lub modernizacji została przygotowana albo posiada zdolność do szybkiego przystosowania do realizacji zadań logistycznych na rzecz sił zbrojnych¹¹.

Zadania gospodarczych ogniw obronnych obejmują:

- produkcję uzbrojenia, sprzętu wojskowego, części zapasowych, materiałów eksploatacyjnych, paliw, żywności i innych materiałów
- usługi związane z odtwarzaniem uzbrojenia i sprzętu wojskowego, obsługi gwarancyjne i okresowe, modernizacje sprzętu oraz szkolenia użytkowników
- tworzenie rezerw państwowych na potrzeby sił zbrojnych
- dostosowanie infrastruktury państwa do potrzeb sił zbrojnych, wynikających z ich mobilizacyjnego rozwinięcia tak, aby zapewnić sprawne dowodzenie, uzupełnienie potrzeb osobowych i materiałowych, usług medycznych, możliwość przemieszczania i transportu
- tworzenie elementów logistyki państwa z uwzględnieniem wymagań zgłaszanych przez siły zbrojne¹².

Prowadząc rozważania na temat roli i zadań gospodarki narodowej na rzecz sił zbrojnych, nie można pominąć roli i znaczenia wyspecjalizowanej części przemysłu obronnego, a mianowicie przemysłu zbrojeniowego, którego głównym zadaniem jest produkcja towarów typowo wojskowych, takich jak: uzbrojenie, sprzęt wojskowy, amunicja. W systemie gospodarki nakazowo – rozdzielczej sektor zbrojeniowy korzystał z szeregu przy-

⁸ T. Kuźma, *Istota i charakter programowania mobilizacji gospodarczej (system gospodarczo-obronny)*, AON, MG, Warszawa 2001, s. 12.

⁹ Tamże, s. 13.

¹⁰ Por. *Gospodarka obronna Polski...*, op. cit., s. 13.

¹¹ Por. *Doktryna Logistyczna Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej DD/4, MON – SG WP, Warszawa 2004, s. 69-70.*

¹² Tamże, s. 70.

wilejów i udogodnień, takich jak¹³: 1) ułatwiony dostęp do deficytowych surowców; 2) ułatwiona sprzedaż wyprodukowanych towarów w wyniku zaangażowania instytucji państwowych w poszukiwanie nowych rynków zbytu; 3) finansowanie ze środków budżetowych części prac naukowo – badawczych oraz inwestycji modernizacyjnych i rozwojowych, a także finansowanie utrzymania części rezerw zdolności wytwórczych i mocy produkcyjnych zgodnie z planem mobilizacji gospodarczej; 4) ulgi w podatku dochodowym oraz mniejsze, w porównaniu z przedsiębiorstwami „cywilnymi”, zobowiązania odprowadzania odpisów amortyzacyjnych; 5) preferencyjne zasady wynagradzania pracowników przemysłu zbrojeniowego, wspieranego systemem dodatków płacowych.

Jednak po roku 1989 sektor ten utracił uprzywilejowaną pozycję i obecnie system powiązań sił zbrojnych z podmiotami przemysłu zbrojeniowego w zakresie dostaw towarów i usług zaspokajających ich potrzeby odbywa się na zasadach obowiązujących reguł i praw gospodarki rynkowej, stosowanych wobec wszystkich uczestników obrotu towarowego.

Do podstawowych zadań przemysłu zbrojeniowego należy między innymi:

- w czasie pokoju:
 - zapewnienie wyposażenia dla sił zbrojnych,
 - dysponowanie pewnymi nadwyżkami zdolności produkcyjnej,
 - zapewnienie zdolności produkcyjnej umożliwiającej zwiększenie produkcji UiSW na wypadek kryzysu lub wojny,
- w czasie kryzysu i wojny:
 - zwiększenie produkcji UiSW zgodnie z planem mobilizacji gospodarczej,
 - pomoc w zakresie technologii i kadr innym branżom przemysłu, działającym na rzecz sektora militarnego.

Przemysł zbrojeniowy funkcjonujący w okresie pokoju daje podstawy sprawnego zaopatrywania sił zbrojnych w UiSW w przypadku realnego zagrożenia bezpieczeństwa oraz w obliczu kryzysu.

W systemie gospodarki rynkowej wojsko stanowi część sektora publicznego, a organy wojskowe działające według obowiązujących jednolitych kryteriów są traktowane tak samo jak inne podmioty gospodarcze (organy państwa funkcjonujące w sektorze publicznym). W warunkach takich wojsko (poczynając od 1995 roku), we wzajemnych kontaktach z podmiotami gospodarki narodowej, zobowiązane jest do przestrzegania procedur wynikających z ustawy o zamówieniach publicznych¹⁴. Nakłada ona na siły zbrojne obowiązek wydatkowania środków publicznych w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów. System wprowadzony ustawą o zamówieniach publicznych zapewnia równe traktowanie wszystkich dostawców i wykonawców ubiegających się o zamówienia w resorcie Obrony Narodowej. Podstawowymi kanonami systemu zamówień publicznych jest: 1) powszechność; 2) jawność; 3) kontrola prowadzonych postępowań; 4) uczciwa konkurencja.

Zaopatrywanie Sił Zbrojnych RP odbywa się przez zawieranie umów cywilno – prawnych w oparciu o generalne zasady zawarte w Kodeksie Cywilnym, ustawie „Prawo zamówień publicznych” oraz wewnętrznych decyzjach i wytycznych Ministerstwa Obrony Narodowej.

Podsumowując, należy stwierdzić, że gospodarka narodowa jest zasadniczym źródłem zaopatrywania sił zbrojnych w produkty i usługi. Ze względu na powiązania i współzależności armii oraz gospodarki można stwierdzić, że jej potencjał ma zasadniczy wpływ na możliwości realizacji funkcji zabezpieczenia logistycznego wojska. W warunkach współczesnych praktycznie większość branży gospodarki narodowej uczestniczy pośrednio lub bezpośrednio w pokryciu potrzeb sił zbrojnych. Dotyczy to między innymi takich działów jak: 1) przemysł, a w nim przemysł zbrojeniowy; 2) rolnictwo i gospodarka żywnościowa; 3) transport; 4) łączność. Odgrywają one znaczącą rolę w zapewnieniu właściwego funkcjonowania armii, zarówno w czasie pokoju, kryzysu, jak i wojny.

Streszczenie

Potencjał gospodarki narodowej odgrywa priorytetową rolę w procesie zapewnienia siłom zbrojnym niezbędnych środków i zasobów logistycznych. Zaspokajanie materialnych potrzeb wojska przez gospodarkę narodową, a głównie możliwości do zaopatrywania sił zbrojnych w nowoczesne uzbrojenie i sprzęt, stanowiło w historii i gwarantuje obecnie podstawowy czynnik siły obronnej państwa. Celem artykułu jest wskazanie współczesnej roli, jaką potencjał gospodarki narodowej odgrywa w procesie dostaw towarów i usług dla sił zbrojnych.

ROLE AND TASKS OF THE NATIONAL ECONOMY FOR THE SUPPLY OF GOODS AND SERVICES FOR THE ARMY

Abstract

The national economy's potential plays a priority role in the armed forces of providing the armed forces with necessary measures and logistic stores. Satisfying army's material needs by the national economy and especially possibility to supply armed forces with modern weapons and equipments is very important for military sector. The aim of this article is to show the modern role that the national economy is playing in the supply of goods and services for the armed forces.

LITERATURA:

1. Analiza sektorowa konwersji przemysłu zbrojeniowego w Polsce w okresie transformacji gospodarki na system rynkowy (lata 1989 – 1997), pod red. M. Daniluka, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1999.
2. Bako Z., NATO – rynek uzbrojenia, Wydawnictwo MON, Warszawa 1980.
3. Daniluk M., Wojsko w gospodarce rynkowej, Bellona, Warszawa 1994.
4. Ekonomika obrony, pod red. W. Stankiewicza, AON, Warszawa 1994.
5. Gospodarka obronna Polski w końcu lat dziewięćdziesiątych. Szanse i zagrożenia, pod red. nauk. J. Płaczka, AON, Warszawa 2001.
6. Gospodarka obronna Polski. Stan obecny i perspektywy, pod red. nauk. M. Sulka, AON, Warszawa 1995.
7. Kuźma T., Istota i charakter programowania mobilizacji gospodarczej (system gospodarczo-obronny), AON, MG, Warszawa 2001.
8. Pajewski K., Logistyczny system zaopatrywania, Bellona, Warszawa 1995.
9. Por. Doktryna Logistyczna Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej DD/4, MON – SG WP, Warszawa 2004.
10. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych, Dz. U. z 2006 r. nr 9, poz. 551 z późn. zm.

¹³ Analiza sektorowa konwersji przemysłu zbrojeniowego w Polsce w okresie transformacji gospodarki na system rynkowy (lata 1989 – 1997), M. Daniluk [red.], Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1999, s. 31–32.

¹⁴ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych, Dz. U. z 2006 r. nr 79, poz. 551 z późn. zm.